

Datum
2017-06-29

Dnr RA 04-2017/5870

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Inför översynen av arkivområdet och Riksarkivets roll och uppgifter

Riksarkivet ser mycket positivt på att regeringen i sin proposition 2016/17:116 Kulturarvspolitik (kulturarvspropositionen) har aviserat att man ska göra en översyn av arkivområdet och Riksarkivets roll och uppgifter. För mig som riksarkivarie är det en avgörande framtidsfråga att vi får en samlad syn på informationshanteringen i samhället, där ansvaret inte sprids ut. I en föränderlig omvärld måste vi kunna säkra medborgarnas och samhällets behov av information, oavsett om den är analog eller digital. Regelverken måste moderniseras och Riksarkivet behöver en långsiktig och stabil finansiering.

Arkiv bevaras för att användas och bidrar till de övergripande kulturpolitiska målen och till samhällsutvecklingen. De stora informationsmängderna kan omsättas till kunskap och därmed en ökad förståelse för samhället. Att ta del av arkivens innehåll innebär upplevelser som både kan roa och oroa, och när arkiv berör oss kan det bidra till ökad vidsynthet och tolerans. Med tillgången till arkiv följer också makten att granska, utmana och förändra. Arkiven utgör en källa till vår historia och kan användas för att belysa det okända och ifrågasätta det kända. Det gäller även för dagsaktuella händelser. Samhällets kunskapsutveckling stärks både individuellt och kollektivt vilket ger oss ett omistligt och gemensamt demokratiskt instrument. Informationen kan återanvändas för nya syften inom staten men även av andra aktörer. Det finns utforskade möjligheter för kreativa innovatörer och en intresserad allmänhet att skapa ny kunskap och smarta produkter för olika målgrupper.

Det kulturarv som Riksarkivet ansvarar för består av information som skapades igår, som skapas idag och som kommer att skapas i framtiden. Det omfattar inte bara den information som Riksarkivet förvaltar utan även information som vi kanske aldrig kommer att ta emot. Det är viktigt att utredningen har som utgångspunkt att Riksarkivet har en naturligt gränsöverskridande roll där kulturarvsuppdraget och förvaltningsuppdraget inte är två parallella spår utan delar av samma helhet.

Riksarkivet är huvudaktören i den långsiktiga informationshanteringen inom den offentliga sektorn, bl.a. genom vår normering och vår främjande verksamhet. Det är därför oroande att se tendenser till att ansvaret för

styrningen och samordningen av statens informationsförsörjning dras isär och sprids ut. Vikten av att hålla samman normeringsfrågorna ökar i ett digitaliserat samhälle. Det är ingen principiell skillnad mellan analog och digital informationsförsörjning, även om metoderna, teknikerna och den möjliga användningen ofta är radikalt annorlunda.

Riksarkivets samhällsuppdrag är att hålla arkivinformaten tillgänglig, att säkerställa autenticiteten, att se till att informationsmängderna är överskådliga och strukturerade, att bevara långsiktigt, att värdera och gallra samt att säkerställa informationens ursprung. Uppdraget blir alltmer väsentligt och kritiskt i ett samhälle där informationen rör sig gränslöst och globalt och där vi alltmer måste förhålla oss till tveksamheter rörande äkthet. Arkivinformaten utgör grunden för tilliten till medarbetarna i den offentliga sektorn.

I en globaliserad värld måste Riksarkivet göra det möjligt att ta del av arkiv oberoende av tid och plats. Idag har omvärlden en förväntan på ett delaktigt och aktivt bruk av kulturarvet. Det ställs krav på ökad samverkan mellan olika kulturarvsinstitutioner då dagens användare kräver åtkomst till informationen utan att först behöva identifiera vem som förvarar den. Dagens teknik skapar förväntningar på ett gränslöst användande och ger oss samtidigt förutsättningar och möjligheter att infria och möta denna utmaning.

Säkra samhällets informationsresurser

Det behövs en översyn av regelverket på arkivområdet eftersom den tekniska utvecklingen har förändrat förutsättningarna för att bevara viktig samhällsinformation.

Informationsförsörjning och informationsinfrastruktur

Informationshantering och informationsförsörjning är centrala frågor som bör hanteras från ett övergripande perspektiv. De normerande grunderna för den offentliga informationshanteringen finns bl.a. i tryckfrihetsförordningen (1949:105) (TF), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL), arkivförfattningarna och Riksarkivets föreskrifter. Riksarkivet efterfrågar en gemensam och samlad syn på informationshantering, oberoende av medium, dvs. analogt eller digitalt.

Riksarkivet ansvarar för de områden som är grundstenarna för informationsinfrastrukturen;

- arkivredovisning,
- förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS),
- vidareutnyttjande (public sector information – PSI) och öppna data.

Verksamhetsbaserad arkivredovisning

En myndighets information är i första hand en resurs för den egna verksamheten men även för andra myndigheter och enskilda som kan återanvända informationen i olika verksamhetsprocesser. I dagens förvaltning förväntas myndigheterna effektivisera sin informationshantering med stöd av automatiserade ärendeprocesser och e-tjänster. För myndigheterna är det viktigt att ha verktyg för informationsstyrningen som bidrar till såväl effektivitet som en rättssäker hantering. I samband med utvecklingen av den digitala förvaltningen kommer allt fler tjänster till medborgarna att ske via mobila enheter och andra tekniska lösningar. Sådana lösningar innebär en ökad informationsmängd som utgör allmänna handlingar. Det är viktigt att man utreder hur och om den ökande mängden allmänna handlingar och information bör bevaras eller gallras. Arkivlagen (1990:782) grundar sig på principen att alla allmänna handlingar ska bevaras och att gallring är undantaget. Utgångspunkterna för utredningens bedömning bör vara integritetsaspekten, den ekonomiska aspekten och framför allt värdet av att bevara information för framtida forskning.

Arkivredovisningen är nyckeln till styrningen av informationshanteringsprocessen. I automatiserade processer kan metadata från redovisningen styra behandlingen av informationen så att hanteringen förenklas och processen kvalitetssäkras. Uppgifterna från arkivredovisningen följer handlingarna från framställning till det långsiktiga bevarandet och vidareutnyttjandet av offentlig information.

Förvaltningsgemensamma specifikationer

Genom att förvalta FGS:er tar Riksarkivet ansvar för samhällets långsiktiga behov av säker informationsförsörjning. Styrningen av hur offentlig information struktureras och märks måste regleras enhetligt och redan vid framställningen av informationen så att den kan bevaras på längre sikt, vara sökbar, kunna användas och vidareutnyttjas. FGS:erna har stor potential och har i en rapport från Finansdepartementet (Fi2016/03059/DF) pekats ut som en viktig beståndsdel i den s.k. nationella digitala infrastrukturen.

FGS:er kan användas av samtliga informationsskapare, såväl offentliga som enskilda, och utgör en nyckel till det digitala kulturarvet. Förvaltningen av FGS:erna har en självklar placering hos Riksarkivet och samhällets aktörer efterfrågar en ökad takt av beslut.

Öppna data och PSI

Uppdraget att främja arbetet med att tillgängliggöra öppna data stämmer väl överens med Riksarkivets övergripande verksamhetsmål om en ökad användbarhet och användning av offentlig information, vidareutnyttjande och förädling av informationen. Målet är att tillgängliggöra den digitaliserade eller digitalt framställda information som myndigheten förvaltar som öppen

och länkbar data. Digitalt tillgängliggörande är ytterligare en dimension av Riksarkivets traditionella uppdrag.

Allmänna handlingar

Riksarkivets uppdrag har en nära anknytning till 2 kap. TF. Myndigheternas arkiv bildas, enligt 3 § arkivlagen, av de allmänna handlingarna från myndighetens verksamhet och sådana handlingar som avses i 2 kap. 9 § TF och som myndigheten beslutar ska tas om hand för arkivering. Riksarkivet får, enligt arkivlagen och arkivförordningen (1991:446) besluta om gallring av allmänna handlingar. Arkivmyndigheterna har tillsyn över arkivhandlingar men det är ibland en oklar gräns mot den tillsyn som justitiekanslern (JK) och justitieombudsmannen (JO) har när det gäller hanteringen av allmänna handlingar. Riksarkivet efterlyser tydligare bestämmelser om gallring av allmänna handlingar än de nuvarande bestämmelserna i arkivlagen och arkivförordningen.

Det är också viktigt att utredningen har en dialog med Kungliga biblioteket och den pågående genomlysningen av pliktleveranslagstiftningen för att undvika att information bevaras hos flera myndigheter.

Offentlighets- och sekretesslagen

OSL utgår från pågående verksamhet hos myndigheterna. Det gör att den ofta är svår att tillämpa på de, ofta äldre, handlingar som förvaras hos arkivmyndigheterna. Sekretessprövningen är beroende av expertisen hos den arkivbildande myndigheten och arkivmyndigheterna kan bara delvis avhjälpa detta genom samråd. Det har också förekommit att myndigheter har velat få ett beslut om överlämnande av allmänna handlingar till en annan myndighet för att kringgå sekretessbestämmelserna i OSL.

Det finns ytterligare frågor som komplicerar tillämpningen av OSL hos arkivmyndigheterna och Riksarkivet efterlyser en översyn av bestämmelsernas påverkan på arkivmyndigheternas verksamhet.

Rådgivning om offentlighets- och sekretessfrågor går utöver Riksarkivets mandat. Trots det vänder sig myndigheterna och allmänheten ofta till Riksarkivet med sådana frågor. Det skulle vara önskvärt att någon myndighet ges en rådgivande roll.

Registerförfattningar och den omvända integritetssynen

Riksarkivets och Datainspektionens mandat tangerar ibland varandra på ett sådant sätt att de intressen som respektive myndighet är satt att värna står emot varandra.

Riksarkivets uppfattning är att integritetskänsliga personuppgifter som huvudregel inte bör gallras. De bör istället skyddas genom bestämmelser om sekretess och informationssäker behandling av uppgifterna. Ett sådant synsätt

ger en större rättssäkerhet vid misstankar om integritetskränkande behandling av personuppgifterna. Då finns uppgifterna kvar i den kontext de uppkommit liksom uppgifter om t.ex. behörighetskontroll- och loggsystem.

Riksarkivet önskar att utredningen ska se över hur man kan säkerställa att denna aspekt beaktas i större utsträckning i registerförfattningarna.

Tillsyn och rådgivning gentemot myndigheterna

Informationsbildningen blir alltmer komplicerad och kräver stöd av standarder för att tryggas långsiktigt, vilket kräver insatser och vägledning inom främst e-förvaltningsområdet.

Arkivlagen och arkivförordningen lämnar det fritt för Riksarkivet att själv tolka vilken inriktning myndigheten ska ge denna del av uppdraget. I Statskontorets myndighetsanalys av Riksarkivet (2017:4) framkommer det att de arkivbildande myndigheterna anser att Riksarkivet inte ger dem tillräckligt stöd.

Riksarkivet saknar i praktiken sanktionsmöjligheter om en myndighet inte uppfyller regelverket. Den enda möjligheten Riksarkivet har är att fatta ett ensidigt beslut om övertagande av arkivet enligt 9 § arkivlagen. Denna möjlighet har aldrig använts. Riksarkivet saknar resurser att omhänderta handlingar utan ersättning för kostnaderna för att bevara, vårda och tillhandahålla handlingarna samt för engångskostnader i samband med övertagandet. En myndighets handlingar kan inte heller omhändertas utan att verksamheten hos myndigheten lamslås. Riksarkivet vill att utredningen ser över sanktionsmöjligheterna.

Kommuner och landsting – Kommunalförbund och regionförbund

Bestämmelserna om att Riksarkivet ska bedriva rådgivning mot kommunerna har tillkommit i en annan kontext än dagens. Vid arkivlagens tillkomst saknades i många fall arkivkompetens i kommunerna och Riksarkivets rådgivande roll hade stor betydelse. Idag har de flesta stora kommunerna en gedigen egen kompetens inom området. Hos de mindre kommunerna är kunskapen om arkivfrågor mera skiftande. Riksarkivets roll i rådgivningen till kommunerna behöver klargöras. Ett utökat ansvar skulle kräva stora resursförstärkningar.

Många kommuner signalerar att de inte kommer att klara att arkivera sina elektroniska handlingar på egen hand. Vissa kommuner samarbetar om frågorna i kommunalförbund som t.ex. Sydarkivera som är ett samarbete mellan 17 kommuner och region Blekinge. Det finns också önskemål om att analog handlingar ska kunna förvaras i gemensamma arkivlösningar. Frågorna aktualiseras även i regionerna. Regelverket i arkivlagen och kommunallagen (1990:900) behöver ses över i förhållande till kommunöverskridande arkivlösningar.

Arkiv hos externa aktörer och i molntjänster

Det blir allt vanligare att myndigheterna förvarar sina arkiv hos externa aktörer. Nyttjandet av sådana tjänster har visat sig försvåra för de statliga myndigheterna att ha full kontroll över det egna arkivet. Det gäller särskilt i fråga om digitala tjänster där serverhallar och andra digitala lagringsutrymmen sällan finns inom Sverige. Utredningen bör granska hur myndigheternas hantering av verksamhetsinformationen påverkas.

Ansvar för information som delas mellan myndigheter

Synen på statsförvaltningen som en gemensam koncern och möjligheterna att säkert dela digital information gör att förutsättningarna har förändrats. Bestämmelserna i 3 § arkivlagen och 4 § arkivförordningen, om hos vilken myndighet en upptagning för automatisk databehandling som är tillgänglig för flera myndigheter ska bilda arkiv, har tillkommit i en annan tid. Utredningen bör belysa om bestämmelserna är tillräckliga för kontrollen av den information som flödar över myndighetsgränserna.

Enskilda arkivbildare

Utan tillgång till civilsamhällets information blir samhällsdokumentationen ofullständig och dåtid och samtid riskerar att feltolkas. Lagskyddet för enskilda arkiv är generellt sett mycket svagt i jämförelse t.ex. med de övriga nordiska länderna. Enskilda arkiv av historiskt intresse kan förstöras, säljas och till viss del även föras ut ur landet utan hinder i lagstiftningen. Arkivinstitutionerna har inte heller någon självklar rätt att kopiera deponerade arkiv i fall de återtas för att t.ex. säljas på auktion. Riksarkivet får signaler om att det saknas resurser för att ta hand om det fotografiska kulturarvet som ingår i många enskilda arkiv. Möjligheten att genom lagar och andra regelverk stärka skyddet av och tillgängligheten till kulturhistoriskt betydelsefullt arkivmaterial, även det digitala, bör utredas.

Kostnaderna för dem som ska hantera digitala enskilda arkiv är stora. Rådgivningen till enskilda arkivbildare behöver stärkas. Riksarkivet har inte kunnat möta de behov av råd och stöd som dessa ger uttryck för.

Informationsbevarande vid bolagisering och privatisering

Arkiv utanför Riksarkivets tillsyn och kontroll behandlas olika inom olika politikområden. Sedan 1980-talet utförs allt fler offentligt finansierade eller samhällsnyttiga uppgifter av andra än myndigheter. Det innebär att det är allt fler arkiv som formellt befinner sig utanför arkivmyndigheternas tillsyn och kontroll. Det får stora konsekvenser för vad som omfattas av rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen samt forskningens behov. Hittills har man löst det med olika sÄrlösningar; bilagan till OSL, lagen (2015:602) om överlämnande av allmänna handlingar för förvaring, osv. Riksarkivet efterlyser en översyn av styrningen av samhällsviktiga arkiv.

Nationella minoriteter

Arkivmaterial med koppling till det samiska kulturarvet är prioriterat i kulturarvspropositionen. Arkiv och samlingar hos Rikssarkivet utgör källor till hela befolkningens historia. I det statliga arkivmaterialet är uppgifter som belyser de nationella minoriteterna integrerade med, och oskiljaktiga från, det övriga materialet. Däremot finns det enskilt arkivmaterial med klar proveniens från de nationella minoriteterna. Rikssarkivets avdelningar i Östersund och Härnösand har ett förtroendefullt samarbete med det samiska civilsamhället, och har också anförtrotts vården av samiska arkiv och samlingar. Rikssarkivet är berett att ta ett vidgat ansvar för arkivmaterial med koppling till det samiska folket, och också till övriga minoriteter.

Rikssarkivets övriga uppdrag

Rikssarkivet har hand om statens heraldiska verksamhet, ger ut Svenskt biografiskt lexikon (SBL) och Svenskt diplomatarium. Rikssarkivet ger också ut Det medeltida Sverige (DMS), som ger en unik överblick över den äldre bebyggelsen i Sverige. Till skillnad från de övriga verksamheterna är inte utgivningen av DMS fastställd i förordningen (2009:1593) med instruktion för Rikssarkivet (instruktionen), och den är beroende av externa bidrag.

Den lagstiftning som styr statens heraldiska verksamhet är föråldrad och inte anpassad till dagens samhälle. Det gäller bl.a. lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar, lagen (1982:268) om Sveriges riksvapen och lagen (1982:269) om Sveriges flagga. Det är otydligt vilket mandat Rikssarkivet har, liksom gränserna gentemot Patent- och registreringsverkets roll på varumärkes- och mönsterskyddsområdet. Regelverket som styr den heraldiska verksamheten behöver moderniseras.

Finansiella förutsättningar

Rikssarkivet behöver en långsiktig, stabil och värdesäkrad finansiering för att kunna svara mot utökade uppdrag eller allmänhetens förändrade behov. Om Rikssarkivet ska kunna upprätthålla nuvarande uppdrag i ett snabbväxande samhälle där landskapet och omvärldens behov förnyas måste den långsiktiga finansieringen av verksamheten säkerställas. Om Rikssarkivet istället ska fortsätta att omprioritera sina resurser efter ständigt nya framväxande behov riskerar uppdragen att utarmas.

Rikssarkivets organisation och lokalisering

Enligt instruktionen ska det finnas landsarkiv på vissa orter. Detaljregleringen av landsarkivens placering och Krigsarkivets särskilda roll som arkivmyndighet för myndigheter som lyder under Försvarsdepartementet är ineffektiv. Det framgår inte av instruktionen vad ett landsarkiv har för uppgifter. Det innebär att det är möjligt att i vissa fall koncentrera olika verksamheter till en eller flera orter och att landsarkiven på så sätt blir specialiserade inom olika områden.

En annan fråga som kan nämnas i sammanhanget är att det finns statliga arkiv hos kommunala arkivmyndigheter. Stockholms stadsarkiv, Värmlandsarkiv och Malmö stadsarkiv fullgör enligt förordningen (2013:791) om särskilda arkivuppgifter för vissa kommunala arkivmyndigheter landsarkivuppdrag inom sina distrikt och utför detta på ett bra sätt. Men systemet med statliga arkiv som förvaras hos kommunala arkivmyndigheter innebär komplikationer när det gäller styrning, ledning, samordning och enhetlighet.

Det är Riksarkivets förhoppning att utredningen kommer att se över de begränsningar som dessa detaljregleringar innebär.

Överlämnande av arkivmaterial till arkivmyndigheter

Överlämnande av arkivmaterial till arkivmyndigheterna sker huvudsakligen i tre situationer;

- efter överenskommelse,
- när myndigheten upphör utan att verksamheten förs över till en annan myndighet, och
- överlämnande enligt tvingande bestämmelser i registerförfattningar.

Arkivlagens regler ger myndigheterna utrymme att själva välja tidpunkt för överenskommelse om leverans till Riksarkivet eller de kommunala arkivmyndigheterna. Detta har bland annat lett till att vissa myndigheter själva har byggt upp stora arkivdepåer och möjligheter att långtidsförvara sina arkiv. Detta bidrar till att Riksarkivet har svårt att planera för sina lagringsytor för digitalt bevarande och sin långsiktiga lokalförsörjningsstrategi. Många andra länder har en leveransplikt till arkivmyndigheten efter ett visst antal år.

Planeringen för vad som ska hända med arkivet när en myndighet avvecklas kommer ofta in först i slutet av avvecklingsprocessen. Frågan om hur arkiven ska tas om hand behöver lyftas redan i utredningsskedet inför omstruktureringar inom statsförvaltningen.

Registerförfattningarna är inte konsekventa när det gäller gallringsbestämmelser och bestämmelser om undantag från gallring kombinerade med tvingande regler om överlämnande till arkivmyndigheterna. Det leder bl.a. till oklarheter kring frågan om vid vilken tidpunkt registren måste överlämnas till Riksarkivet. Många politikområden har olika sÄrlösningar, använder samma begrepp med olika innebörd – eller omvänt, använder olika begrepp för samma syfte. Det är inte heller ovanligt att det i motiven för bestämmelser om bevarande och gallring saknas resonemang kring syftet med den specifika registerförfattningen. En säker bedömning i fråga om bevarande eller gallring ur integritetssynpunkt, och ett ändamålsenligt skydd av den enskildes integritet, är beroende av att man beskriver vilka principer som gäller och vilka begrepp som ska användas i

olika situationer. Inte minst för att medborgarna ska kunna få besked om vilken information som finns om dem. Dagens situation tar också stora resurser i anspråk för Riksarkivet, eftersom både leveranser och utlämnande av sådant material måste hanteras på olika sätt för olika registerförfattningar. Ofta kvarstår också myndigheternas behov av de levererade uppgifterna.

Riksarkivet önskar en utredning av en eventuell leveransplikt och av finansieringsmodellen för mottagandet av myndigheternas arkiv. Riksarkivet har påbörjat en kartläggning av konsekvenserna av gallringsbestämmelserna i de olika registerförfattningarna och önskar också att utredningen gör en genomlysning.

Långsiktigt bevarande

Inom arkivsektorn bevaras material från medeltiden till nutiden, och det är en av sektorns uppgifter att också säkra framtidens information. Informationsbärarna var ursprungligen pergamentsblad. Efterhand ersattes dessa av pappershandlingar, och under de senaste århundradena har en mängd olika informationsbärare tillkommit, t.ex. fotografier, videoband och digitala handlingar.

Gemensamt för samtliga informationsbärare, från medeltiden och framåt, är att de kräver särskilda insatser för att informationen ska bevaras med bibehållen autenticitet och tillgänglighet. En grundförutsättning i samtliga fall är särskilda lokaler, anpassade för respektive material. Inte sällan finns det också behov av konserveringsinsatser.

Ett sätt att bevara informationen på analoga handlingar är att digitalisera dem. Digitaliseringen kan emellertid inte göras en gång för alla. För att vara fortsatt användbart måste det digitaliserade materialet migreras till nya informationsbärare. Även material som är digitalt till sitt ursprung måste migreras om informationen ska bevaras. Eftersom huvuddelen av arkivbildningen numera sker digitalt innebär detta en enorm utmaning för arkivsektorn, såväl tekniskt som ekonomiskt.

Från Riksarkivets synpunkt sett är det angeläget att arkivmaterialets långsiktiga bevarande blir föremål för en allsidig belysning.

Digitalisering för en ökad tillgänglighet

Digitalisering och migrering av arkivmaterial görs inte bara i syfte att bevara informationen på lång sikt utan också för att öka dess tillgänglighet och användbarhet idag. Endast ett par procent av Riksarkivets analoga arkivmaterial är idag digitaliserat, dvs. 180 miljoner digitalt avbildade arkivhandlingar. Denna digitalisering har i huvudsak varit efterfrågestyrd.

De arkiv som inte digitaliseras blir inte använda i samma utsträckning som det digitaliserade materialet. Riksarkivet har en digitaliseringsstrategi med

tillhörande handlingsplan som just nu revideras. Möjligheten och utmaningarna för digitalisering av kulturarvsinformation finns väl dokumenterade i rapporten Ett digitalare kulturarv – Digisams verksamhet 2011-2015, från Samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande.

Massdigitalisering av Riksarkivets omfattande källmaterial skulle kunna skapa helt nya möjligheter till avancerad vetenskaplig forskning inom ett flertal forskningsfält, bland annat medicin och samhällsvetenskap. Riksarkivet söker kontinuerligt särskilt utlysta medel för sådana satsningar, men myndigheten saknar möjlighet att långsiktigt planera för massdigitalisering i forskningssyfte.

Riksarkivet ska, enligt sin instruktion, särskilt verka för ökad kunskap grundad på forskning, såväl nationellt som internationellt. Det vore önskvärt att massdigitalisering i större utsträckning kunde ske med forskningens behov i fokus och att utredningen analyserar Riksarkivets roll inom forskningens infrastruktur.

Förfrågningar

Mängden förfrågningar till Riksarkivet kan vara svår att förutse och en ökad efterfrågan kan få stora konsekvenser för annan verksamhet när Riksarkivet tvingas till snabba omprioriteringar. Ett arkivmaterial kan genom politiska beslut bli aktuellt för ärenden och nya syften som inte kunde förutspås när man beräknade kostnaderna för leveransen. Ett aktuellt exempel är den mycket stora efterfrågan på inskrivningshandlingar till följd av lagen (2013:488) om förnyelse av vissa inskrivningar i fastighetsregistret.

Genom undantag i instruktionen kan Riksarkivet, trots bestämmelserna i avgiftsförordningen (1992:191), ta betalt för kopior av allmänna handlingar, även när antalet sidor är under tio. Detta gäller både för förvarade arkiv och för Riksarkivets eget myndighetsarkiv. Riksarkivet kan också ta ut avgifter för undersökningsuppdrag som går utöver serviceskyldigheten enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223), vilket innebär att Riksarkivet i vissa fall kan ta betalt för att leta efter allmänna handlingar. Gränsdragningen är svår i förhållande till undantaget från skyldigheten att göra alltför omfattande undersökningar för att finna en handling som inte är tillräckligt tydligt angiven enligt 2 kap. 12 § TF. Riksarkivet anser att det behövs en ny avgiftsmodell för förfrågningar, bl.a. för att säkerställa att myndigheten kan leva upp till likabehandlingsprincipen.

Den digitala förvaltningsutvecklingen och förvaltningen av FGS

I kulturarvspropositionen lyfter regeringen fram att det vore mer rationellt och ekonomiskt med en nationell styrning och samordning av den digitala förvaltningsutvecklingen. Riksarkivet vill framhålla att det krävs finansiering och ett tydligt uppdrag för att uppnå önskvärd effekt. Problemet med

underfinansiering och otydligt ansvar eller splittring av ansvar och uppdrag lyfts även fram i Riksrevisionens rapport Den offentliga förvaltningens digitalisering – En enklare, öppnare och effektivare förvaltning? (RIR 2016:14). Många har förväntningar på att det ska hända mera på detta område, bl.a. menar Sveriges Kommuner och Landsting att Riksarkivet bör ta ett särskilt ansvar vad gäller kompetensutvecklingen. I en kommande utredning bör frågan belysas ur ett arkivperspektiv.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarien Karin Åström Iko efter föredragning av juristen Ulrika Sturesdotter Andersson. I den slutliga handläggningen har också stabschefen Gunilla Nordström, avdelningschefen Björn Asker och kommunikationsstrategen Helena Långström deltagit.

Karin Åström Iko

Ulrika Sturesdotter Andersson

Bilaga
Arkiven och det svenska samhället